

Veiledning for vurdering i steinerskolens grunnskole

Steinerskolens vurderingsordning – herunder undervisvurdering og sluttvurdering – er beskrevet både i læreplanens generelle del og i hver enkelt fagplan. Formuleringene i læreplanen beskriver hva vi som steinerskole er forpliktet til.

Innenfor disse rammene er det viktig å ivareta steinerskolens godkjenning som karakterfri skole. Undervisningen skal ivareta steinerpedagogikkens egenart og vurdering skal føyes inn som en naturlig del av planleggingen og gjennomføringen. Et av de aller viktigste formålene med vurdering er å vekke elevens interesse, skape nysgjerrighet og gi dem lyst til å lære.

God vurderingspraksis oppstår når lærerne vurderer sin egen undervisning med tanke på elevens utbytte og utvikling. Det gjelder at lærerne ikke blir stående alene med sin vurdering for læring, men deler erfaringer slik at man i kollegiet sammen kan skape en god vurderingskultur på skolen.

Dette dokumentet er ment som et supplement til læreplanen og gjør rede for steinerpedagogiske perspektiver og praksis ved vurdering i grunnskolen. Dokumentet har som mål å være en hjelp til lærere og kollegier, samt danne grunnlag for en felles vurderingskultur og et felles vurderingsspråk i steinerskolene.

Å bli sett

Et av de aller viktigste formålene med vurdering er å gi elevene lyst til å lære. Det gjelder å vekke interesse og skape nysgjerrighet, noe som gir glede og energi, og som oppmuntrer eleven og driver læringen fremover. Inspirerende undervisning er viktig, men vel så viktig er det at hver elev kan føle seg sett av læreren – sett med et blick fylt av respekt for individets egne veier i danningen og utdanningen, og møtt med tillit og en utviklet varhet for hva som kan oppmuntre, men også hva som kan såre eleven. Det gjelder å se potensialet i hver elev ikke bare i øyeblikket, men i et 10-årig perspektiv – ja, gjerne i et livsperspektiv.

Å gi elevene tilbakemeldinger som forteller dem om kvaliteten på deres arbeid eller prestasjoner, hører med til den mest krevende delen av vurdering for læring. En målestokk er at tilbakemeldingene skal fremme, ikke hemme læring. Det som virkelig fremmer læring, er begeistring for faget, og tilbakemeldinger skal ikke legge en demper på innlevelse og innsatsvilje.

Formålet med vurdering i fag er å fremme læring og bidra til lærelyst underveis, ... (fra Forskrift til friskolelova, § 3-3. Vurdering i fag).

Bidra til lærelyst var tidligere ikke en del av forskriften.

Vurdering skal være en integrert del av undervisningen og ikke noe man beskjeftiger seg med innimellom. Det vil si at undervisvurdering er det samme som god undervisning, en måte å tenke, planlegge og utføre undervisningen på. Dette er også nytt i forskriften.

All vurdering som skjer før avslutninga av opplæringa er undervegsvurdering. Undervegsvurdering i fag skal vere ein integrert del av opplæringa. (fra Forskrift til friskolelova, § 3-10. Undervegsvurdering i fag).

Tidligere (2015) het det: *brukast som ein reiskap i læreprosessen.*

Hva verdsettes

Vurdering skal romme læreplanens dannelsesmål. Dette har fått et forsterket fokus i den nye forskriften, noe som innebærer at vi i våre tilbakemeldinger må vise at vi ser at elevene presterer på flere og varierte måter. Kvaliteter som ikke er målbare skal verdsettes og bli synlige i en undervegsvurdering. Det kan være kreativitet, kritisk tenkning, motivasjon, tålmodighet, nysgjerrighet, humor, utholdenhet, trofasthet, begeistring, empati, medlidenhet, mot, estetisk sans, undring, spontanitet og ydmykhet. Det må være åpenhet og aksept for elevens individuelle signatur slik det kommer til uttrykk i elevens handlinger, væremåte og kreativitet. Det kan for eksempel dreie seg om individuelle bestrebelsler uavhengig av oppnåelse, det vil si hva elevene gjør – ikke bare hva de sier. Dette gjenspeiler skolens verdier og pedagogiske kultur.

Eleven skal ha fått høve til å vise kompetansen sin på fleire og varierte måter (fra Forskrift til friskolelova, § 3-15. Sluttvurdering i fag).

Dette er nytt i forskriften. Tidligere (2015) het det: *breitt vurderingsgrunnlag.* Kvaliteter som ikke er målbare, skal verdsettes og bli synlige i en undervegsvurdering.

Steinerskolens godkjente system for vurdering

Begrepet *skolen sitt godkjente system* er nytt i forskriften, og nytt for steinerskolen fordi det nå er integrert i læreplanen. Skolene kan derfor finne det de trenger om de forpliktende sidene ved vurdering i *Idé og Praksis* og i alle fag under *Sentrale arbeidsmåter* på 4., 7. og 10 trinn.

Eleva i skolar godkjend på grunnlag av anerkjend pedagogisk retning ..., har rett på vurdering etter skolen sitt godkjente system for vurdering (fra Forskrift til friskolelova, § 3-1. Generelle føresegner).

Vurdere egen undervisning

Den viktigste vurderingsarenaen er det daglige livet i klasserommet og dialogen med elevene. Idet man trer inn i klasserommet er man forberedt på en åpen dialog med gruppen; hva er de opptatt av, hva forstår de, hva strever de med. Derfor trenger læreren ulike metoder for å finne ut hvordan elevene tar imot undervisningen, slik at den stadig kan justeres og tilpasses både klassen som gruppe og enkeltelevne.

Når læreren vurderer hva elevene har lært eller ikke har lært, og hva den enkelte elev trenger for å komme videre, er det egentlig eget arbeid læreren vurderer. Hvordan virket det jeg har gjort, og hvordan kan jeg justere undervisningen så den passer bedre til de behovene elevene har nå?

Det dreier seg om å benytte de vurderingsformene som ligger i steinerskolens undervisningsplaner, og bruke dem formålstjenlig. Samtidig gjelder det å få elevene med i prosessene. Våre viktigste inngangsporter til vurdering er:

Arbeidsboken

Gjennom arbeidsboken, som kan anta mange ulike former, forbindes den faglige læringen med elevenes egne skapende evner, samt evnen til å formulere og uttrykke seg. Formålet med arbeidsboken er ikke at den skal være en nøytral gjengivelse av undervisningens innhold; den skal gjenspeile elevens egen opplevelse og forståelse av undervisningen og fremstå som et originalt og personlig uttrykk gjennom illustrasjoner og tekster. Arbeidsboken er derfor et av lærerens viktigste verktøy for en god vurderingsdialog med elevene. Den gir læreren innsikt i hvordan elevene har forstått undervisningen.

Arbeidsboken bør derfor kunne ha et mangfold av uttrykk, uten normer for hvor «fin» og «sann» den skal være. Arbeidsboken kan tjene mange formål og være et verktøy i elevenes faglige utvikling.

Arbeidsbøkene bør samles inn ofte, slik at læreren kan gjøre seg kjent med elevenes individuelle forståelse, som grunnlag for hjelpsomme fremovermeldinger.

Løfte gårsdagens undervisning

Å hente opp og bearbeide undervisningsstoffet fra dagen før er en sentral del av steinerskolens undervisningsmetode. Å reflektere over gårsdagens undervisningsstoff bidrar til at faglige spørsmål kan bringes opp på et nytt og mer bevisst læringsnivå. Åpne spørsmål med nye vinklinger gir lærestoffet nye perspektiver og innsikter. Samtidig gir det læreren innsikt i hvordan elevene har forstått undervisningen, ikke bare på et detaljplan, men hvordan det underviste kan anvendes. Slik kan gjenopphevingen av gårsdagens undervisning gi verdifull innsikt i hvordan den forberedte undervisningen kan justeres og tilpasses.

Tverrfaglighet

Produksjon av gjenstander innenfor billedkunst og håndverksundervisningen, roller i skuespill, deltagelse i orkester og kor og andre musiske aktiviteter forteller noe om enkeltelevens muligheter til å uttrykke seg og til å bearbeide lærestoffet ut fra sine egne forutsetninger. Tverrfaglighet kan bidra til å utvide både begreper, ferdigheter og forståelse, i tillegg til at fagene kan berike hverandre. Det er blant annet i slike aktiviteter at eleven kan få *visé kompetansen sin på flere og varierte måter*.

Hva med kompetansemålene?

Tilbakemeldingene skal knyttes opp mot kompetansemålene, men det er vesentlig at kompetansemålene ikke blir kompasset vi styrer etter, men at de oppstår som en effekt av våre overordnede intensjoner med fagene, og av måten vi underviser på.

Planlegging av hovedfagsperioden

1. Hovedfagsperiodene har gjerne hvert sitt overordnede mål. Det er viktig å planlegge for helhet, holde fast på de store perspektivene og overordnede dannelsesmålene, også i vurderingsarbeidet. Se Formål og perspektiv i steinerskolens fagplaner, i tillegg overordnede perspektiver for klassetrinnene i boken: *Fra Askeladden til Einstein*, Steinerskoleforbundet 2016.
2. Et annet element er å ta vare på tverrfaglige aktiviteter som kunstfag, håndverk/håndarbeid og lærerressurser i andre fag. Se *Sentrale arbeidsmåter* i de enkelte fagplanene.
3. I tillegg er det viktig å benytte lokale ressurser som foreldre, gårder, bedrifter, landskap, flora, fauna osv.
4. Kompetansemålene er også en viktig del av den helhetlige planleggingen mot målene i 4., 7. og 10. klasse, men bør ikke få et ensidig fokus. Skolen og lærere må ivareta perspektivene i undervisningen for løpet mot disse kompetansemålene i for eksempel klasselærers årsplaner/periodeplaner.

Vurdering med tanke på elevens alder

Vurdering avpasset med tanke på elevens alder, det vil si modningsnivå og en gradvis utvikling av elevenes selvinnsett, er et vesentlig anliggende i steinerpedagogikken.

Se i denne forbindelse boken *Fra Askeladden til Einstein* (Steinerskoleforbundet 2016) der de ulike didaktiske modellene, metodiske tilnærminger og kvalitetene mht. alder er sammenfattet på hvert årstrinn.

Se også kapittelet *Alderstilpasset vurdering* i læreplanens generelle del (Idé og praksis).

Profesjonsfelleskap

God praksis oppstår når selvreflekterende og profesjonelle lærere vurderer sin egen undervisning med tanke på elevens utbytte og utvikling. Dette krever samtidig at lærerne deler egne erfaringer og åpner opp klasserommet for kolleger, får ideer av hverandre, gir hverandre tilbakemeldinger og deler sin egevaluering med kollegaer jevnlig. På denne måten kan individuelle erkjennelser prøves ut kollegialt, for så å virke tilbake i klasserommet. Dette er en forutsetning for god vurderingspraksis på skolen. Da kan man sammen skape en god vurderingskultur. Hvis dette gjøres effektivt og åpent, kan man snakke om skolen som en læringsarena.

De sentrale spørsmålene er: Hvilken effekt har vurderingspraksisen på elevene? Hva er den pedagogiske verdien? Hva betyr vurdering for elevene og deres fremtid? Åpner det dører? Støtter det utvikling? Inspirerer det til læring i tillegg til, eller på tross av forutbestemte mål? Hva skal vi vurdere? Hvordan skal vi vurdere? Hvem skal vurdere?

Begreper som benyttes

I forbindelse med vurdering har det de siste ti-årene vært benyttet mange ulike begreper. I forskriften benyttes følgende begreper:

Vurdering. Overordnet. Sjelden benyttes nå *vurdering for læring*, og ikke i forskriften.

Underveisvurdering. All vurdering i vår praksis, muntlig og skriftlig, som skjer før avslutning av opplæringen. *Halvårsvurdering* er en del av underveisvurderingen.

Sluttvurdering. Informasjon om sluttkompetansen av opplæringen i de enkelte fag.

Det er ikke behov for å gjøre det mer komplisert i vår daglige praksis.

Halvårsvurdering

Elever og foreldre har ifølge forskriften krav på blant annet:

- **Samtale om utvikling** (fra *Forskrift til friskolelova, § 3-7. Samtale om utvikling*). *Elevar har minst ein gong kvart halvår rett til ein samtale om deira utvikling i faga. Samtalen kan gjennomførast i samband med samtalen med foreldra etter § 4-2 og 4-3. Elevar har òg rett til jamleg dialog med kontaktlærar om sosial utvikling og anna utvikling. Samtalen skal sjåast i samband med friskolelova § 1-1 og læreplanen skolen har fått godkjend etter friskolelova § 2-3.*
- **Muntlig/skriftlig** (fra *Forskrift til friskolelova, § 3-10. Underveisvurdering i fag*). *Undervegsvurderinga kan vere både munnleg og skriftleg.*

- **Halvårsvurdering.** I *Forskrift til friskolelova, § 3-12. Halvårsvurdering i fag*, heter det blant annet: *Halvårsvurdering i fag er ein del av undervegsvurderinga. Den skal vise kompetansen eleven har i faget, og gi rettleiing om korleis han eller ho kan auke kompetansen sin. Elevar skal få halvårsvurdering utan karakter gjennom heile opplæringsløpet.*

Videre står det at halvårsvurdering fra 8. årstrinn *skal vere skriftleg* (NB! For vårt vedkommende betyr det uten karakter) *og gi uttrykk for den kompetansen eleven har nådd ut frå det som er forventa på tidspunktet for vurderinga. Vurderinga skal givast midt i opplæringsperioden, og ved slutten av opplæringsåret for fag som ikkje blir avslutta.*

Faglærar gjennomfører halvårsvurderinga for elevar.

Underveisvurdering og tilbakemeldinger på ungdomstrinnet

I halvårsvurderingen må dialogen med elevene bære preg av respekt for individets vei og utvikling i faget. Dialogen må bære preg av å skulle fremme læring.

Steinerskolen er karakterfri. Det betyr at elevene får impulser og inspirasjon til å gjøre en innsats uavhengig av denne type belønning. Det har å gjøre med prosess, utvikling og driv, og at fokuset bør være å se fremover heller enn på hva som har skjedd.

I den nye læreplanen beskrives underveisvurdering mer utfyllende og presist enn i tidligere læreplaner; både i *Oversikt – steinerpedagogisk idé og praksis* (se kapittelet *Alderstilpasset vurdering*) og i den enkelte fagplan (under *Sentrale arbeidsmåter, 8.-10. kl.*). Disse tekstene gir uttrykk for steinerskolenes forskriftsmessige, godkjente vurderingssystem.

I hvert enkelt fag legges det blant annet vekt på at:

- underveisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i faget.
- elevene skal gis anledning til å vise og utvikle kompetanse på flere og varierte måter.
- elevene med utgangspunkt i kompetansen de viser, skal få mulighet til å sette ord på hva de opplever at de får til, og til å reflektere over sin egen faglige utvikling.
- læreren skal tilpasse opplæringen.

Det er *ikke* lagt vekt på antydning av nivå i faget i underveisvurderingen, det er først sluttvurderingen som skal *vise i hvilken grad* mål er nådd. Elevene vet gjerne hvor de (og andre) står, og det må være opp til lærerne som kjenner elevene å bestemme hvor konkrete de vil være overfor dem med hensyn til å formidle evt *grad av oppnåelse*.

Flere og varierte måter

Det finnes områder i hvert fag som elevene kan mestre, og underveisvurdering må reflektere alle sider av faget. Derfor er god planlegging en del av en vurderingskultur: Hvor står elevene, hva vil de profitere på. Det må med hensyn til underveisvurderingen være samsvar mellom det som «tilbys» og det som kreves i faget. Skolen må bestemme seg for hvilken «vifte» av muligheter innenfor faget som skal være gjeldende, og undervisningen må inneholde noe positivt som kan «treffe» hver enkelt av elevene. Faglige elementer som reflekteres i undervisningen kan være: muntlig og/eller skriftlig formidling, evne til utforskning, kreativitet og kunstneriske uttrykk, evne til å se perspektiver med mer.

Faglærerne/klasselæreren må ha vært i dialog med hverandre før en halvårsgjennomgang slik at de kan opptre samstemte overfor den enkelte elev.

Sluttvurdering

Her må steinerskolene følge det som nå er vårt *godkjente system for vurdering*.

- **Formuleringen fra Idé og praksis.** *Sluttvurderingen etter 10. klasse skal være transparent, presis og begrunnbar slik at elevene kjenner seg igjen i formuleringene. Innholdet må derfor være kjent for elevene på forhånd.*
- **Sluttvurderingstekstene** slik de er formulert som et siste kapittel i hver fagplan.
- **Retningslinjer for 10. klasse vitnemål**, utarbeidet av Steinerskoleforbundet. Disse ligger på nettsidene (Pedagogikk > Vurdering) og beskriver hvordan arbeidet med vitnemålene skal håndteres.

Kartlegging

Steinerskolens egen kartlegging er obligatorisk som en del av steinerskolenes forsvarlige system, og som en betingelse for fritaket fra kartleggingsprøvene som gjennomføres i offentlig grunnskole (Udir 17.10.2012). Det forutsettes at «steinerskolene har et eget system for obligatorisk kartlegging som ivaretar intensjonen om at alle elever skal bli fanget opp tidlig dersom de ikke har tilstrekkelig lese- og regneferdigheter».

Kartleggingsmaterialet finnes på Steinerskoleforbundets internsider (Logg inn > Internsidene > Kartleggingsmateriell) og er tilrettelagt for følgende trinn:

1. klasse	Høst	Observasjon
2. klasse	Høst	Individuell kartlegging i grunnleggende språk- og tallforståelse
3. klasse	Høst	Norsk
3. klasse	Høst	Matematikk
4. klasse	Høst	Norsk
4. klasse	Vår	Matematikk